

ทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไทย เมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน : กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี

Attitude of Thai Farmers toward AEC : A Case
Study of Ratchaburi Farmers

วันเพ็ญ ทับทิมแก้ว*

Wanpen Tubtimkeaw*

ธิฐิรัตน์ ทิพรส**

Titirut Thipbharos**

* นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจอาเซียน คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

* Student, M.B.A. (ASEAN Business) Program, Faculty of Business Administration,
Dhurakij Pundit University

* Email: tubtimkeaw_j@hotmail.com

** อาจารย์ประจำ สาขาวิชาคณิตศาสตร์และสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

** Lecturer, Mathematic and Statistics, Faculty of Applied Science, Dhurakij Pundit University

** Email: titirut.thi@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทางเลือกในการปรับตัวและทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยงานวิจัยนี้ได้ทำการกำหนดทางเลือกในการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรีในแบบสอบถาม ทำการเก็บข้อมูลกับเกษตรกรที่มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี จากตัวอย่างที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป จำนวน 382 คน ผู้วิจัยกำหนดการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม 2 ชั้น (Two-Stage Cluster Random Sampling) โดยสุ่มอำเภอในจังหวัดราชบุรี จำนวน 4 อำเภอ จากนั้นแต่ละอำเภอที่ตกเป็นตัวอย่างสุ่มพื้นที่โดยการสุ่มพิกัดด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยขนาดตัวอย่างจัดสรรตามสัดส่วนประชากร ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับทัศนคติทั้งเชิงบวกและเชิงลบของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยใช้สถิติ t-test

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวเลือกทำนาปลูกข้าวในลักษณะเดิม จำนวน 180 คน และเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน จำนวน 202 คน มีระดับทัศนคติของผลกระทบในเชิงบวกต่ออาชีพชาวนาไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.32$) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และมีระดับทัศนคติในด้านผลกระทบเชิงลบ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.48$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบทัศนคติเชิงบวก เชิงลบ ปรากฏว่าเกษตรกรที่มีทางเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน มีระดับทัศนคติโดยเฉลี่ยทั้งเชิงบวกและเชิงลบ สูงกว่าเกษตรกรที่มีทางเลือกปลูกข้าวในลักษณะเดิมในทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญ ($p\text{-value} < 0.05$) ส่วนปัจจัยด้านลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวจังหวัดราชบุรี ที่มีผลต่อทางเลือกในการปรับตัว ได้แก่ จำนวนปีที่ศึกษา อำเภอ ความถี่ในการคิดค้นกระบวนการแบบใหม่เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต และสุดท้ายเป็นบทบาทของผู้นำในชุมชนมีผลต่อการตัดสินใจ ซึ่งได้ค่า ($p\text{-value} < 0.05$) ในขณะที่ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมด้านอื่น ไม่มีอิทธิพลต่อทางเลือกในการปรับตัวของเกษตรกร โดยมีค่า ($p\text{-value} > 0.05$)

คำสำคัญ: ทัศนคติ การปรับตัว เกษตรกรผู้ปลูกข้าว จังหวัดราชบุรี ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

Abstract

The objective of this research is to study the adaptation and attitude of Thai farmer in Ratchaburi province toward AEC. This is a survey research using questionnaire by providing alternatives of adaptation to 382 farmers in Ratchaburi province who has age over 20 years old. Use Two-Stage Cluster Random Sampling to four districts in Ratchaburi province then use Simple Random Sampling to selected district. Samples are obtained by number of people. Statistical analysis provided in this research are such as frequency, percentage, arithmetic mean and standard deviation. Inferential statistics are mainly used to compare the difference of mean of attitude level with t-test analysis of Ratchaburi farmers toward AEC.

The results in this study were found that 180 farmers select to cultivate rice as the traditional way meanwhile others 202 choose to plant other crops or mixed farming. Positive attitude of farmers toward AEC has arithmetic mean of 3.32 which means neutral level. Negative attitude of farmers has arithmetic mean by about 3.48 which is in high level. The result of comparing positive and negative attitude levels has been shown that positive and negative attitude levels of farmers who will cultivate other crops or will do the mixed farming are significantly greater than farmers who will do the traditional way. Socio-economic factors which have influence to the alternative of adaptation are mainly years of education, district, frequency in the using of new method to reduce cost or increase yield and the rate of local leaders ($p\text{-value} < 0.05$).

Keywords: Attitude, Adaptation, Farmers, Ratchaburi, AEC

บทนำ

อุตสาหกรรมข้าว นับได้ว่ามีความสำคัญต่อประเทศไทย เพราะเป็นสินค้าหลักทางการเกษตร ที่สร้างรายได้จากการส่งออก จากสถิติข้อมูล (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2558) ประเทศไทย มีแนวโน้มปริมาณและมูลค่าการส่งออกข้าวในปี 2553-2557 ลดลงร้อยละ 2.55 และร้อยละ 2.32 ต่อปีตามลำดับ โดยปี 2553 ส่งออกปริมาณ 8.94 ล้านตันข้าวสาร มูลค่า 168,193 ล้านบาท ลดลงเหลือ 6.61 ล้านตันข้าวสาร มูลค่า 133,839 ล้านบาท ในปี 2556 เนื่องจากราคาส่งออกข้าวไทย สูงกว่าคู่แข่งค่อนข้างมาก ทั้งนี้ในปี 2557 ส่งออกได้ 10 ล้านตันข้าวสาร มูลค่า 180,000 ล้านบาท ปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 51.28 และร้อยละ 34.49 ตามลำดับ เนื่องจากราคา ส่งออกข้าวของไทยปรับลงใกล้เคียงกับประเทศคู่แข่ง เช่น อินเดีย และเวียดนาม เฉลี่ยราคา 425 เหรียญสหรัฐต่อตัน ส่งผลให้ประเทศผู้นำเข้าข้าวบางส่วนปรับเปลี่ยนกลับมานำเข้าข้าวจากไทย เช่นเดิม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่อุตสาหกรรมข้าวไทยต้องพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันมากยิ่งขึ้น

ปัจจุบันประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา มีการรวมตัวกันในระดับภูมิภาคเพิ่มขึ้น อย่างต่อเนื่องซึ่งการเปิดการค้าเสรีเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจโดยมีเป้าหมายเพื่อลดภาษี ศุลกากรระหว่างกันภายในกลุ่มให้เหลือน้อยที่สุด หรือเป็นร้อยละ 0 มีการลดอุปสรรคที่ไม่ใช่ภาษีเป็น หลัก และใช้อัตราภาษีปกติที่สูงกว่ากับประเทศนอกกลุ่มสมาชิก รวมถึงประเทศไทย ก็ได้มีการจับกลุ่ม เศรษฐกิจที่เรียกว่า ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ซึ่ง การเปิดการค้าเสรีนั้นย่อมก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในเชิงบวกและลบไม่เว้นแม้แต่ภาคการเกษตร ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ในประเทศไทยมีการเพาะปลูกข้าวเป็นสินค้าหลัก แต่ข้าวไทยนับได้ว่ามีต้นทุน การผลิตต่อไร่ที่สูง แต่ผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้าน อีกทั้งมีระบบชลประทานในพื้นที่ เพาะปลูกข้าวที่จำกัด และมีงบประมาณการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการผลิตข้าวน้อย ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ปลูกข้าวของไทยทั้งสิ้น

ประเด็นดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยทำการศึกษาเพิ่มเติมจากวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบ และการปรับตัว ของเกษตรกรเมื่อเข้าสู่เขตการค้าเสรีในต่างประเทศ จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรจะปรับตัวไป ในทิศทางใดนั้นขึ้นอยู่กับผลกระทบเชิงบวก เชิงลบที่ได้รับจากการเปิดการค้าเสรี ดังนั้นในการวิจัย ครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาทัศนคติในด้านผลกระทบทั้งในเชิงบวก และเชิงลบของเกษตรกร เนื่องจาก ผู้วิจัยเชื่อว่าทัศนคตินั้นส่งผลให้เกิดทางเลือกในการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวของไทยเมื่อเข้าสู่ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

จากตัวอย่างผลการวิจัยที่เป็นผลกระทบเชิงลบที่เกิดต่อเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดในประเทศ เม็กซิโกเมื่อเปิดการค้าเสรี โดยการใช้โมเดลจำลองทางคณิตศาสตร์ โดย Levy and Wijnbergen (1992) พบว่า เกษตรกรเม็กซิกันมีการปลูกข้าวโพดน้อยลง เนื่องจากมีผลผลิตสูงเกินความต้องการ ทำให้ราคาลินค้าถูกลง นอกจากนี้ยังพบว่าค่าจ้างแรงงานถูกลงเช่นกัน เนื่องจากผลผลิตราคาถูกลง และเกษตรกรทั้งภาคการเกษตรทำให้ราคาที่ดินทั้งในเขตและนอกเขตชลประทานถูกลง จากโมเดล จำลองในงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าผลกระทบเชิงลบส่งผลให้เกษตรกรลดจำนวนการปลูกข้าวโพด ซึ่งเป็นพืชหลักที่สำคัญของเม็กซิโกน้อยลง บางงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าการเปิดการค้าเสรีแทบจะไม่ ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรทั้งในเชิงบวกและเชิงลบจากการเปิดการค้าเสรี เช่นงานวิจัยของ Briones and Galang (2014) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการเปิดการค้าเสรีระหว่างฟิลิปปินส์ และสหภาพยุโรป ที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาและผลกระทบต่อสินค้าการเกษตรเมื่อเข้าสู่เขตการค้าเสรี ซึ่งผลการวิจัย

พบว่า ผลกระทบโดยภาพรวมเป็นไปในทิศทางบวกแต่ไม่มากในสินค้าจำพวก สหรัย พืชที่ใช้ใบต่างๆ ใบยาสูบ พืชป่าไม้ ไม้ประดับ กาแฟดิบ อะบาค้า โกโก้ ในขณะที่สินค้าที่ส่งผลกระทบด้านลบ ได้แก่ วัว ยางดิบ ไข่ และแกะที่มีอายุ 1 ปีที่ยังไม่ได้ตัดขน นอกจากนี้การเปิดการค้าเสรีก่อให้เกิดการแข่งขัน และทำให้ราคาสินค้าการเกษตรบางอย่างต่ำลงผู้บริโภคในฟิลิปปินส์ต้องแย่งซื้อสินค้ากับผู้บริโภคในสหภาพยุโรป ทำให้สินค้าการเกษตรบางอย่างอาจมีราคาสูงขึ้นและค่าจ้างในภาคแรงงาน การเกษตรจะสูงขึ้น โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือและแรงงานฝีมือสูงขึ้นถึงร้อยละ 0.44 และ 0.43 ตามลำดับ

การปรับตัวของเกษตรกรเริ่มขึ้นเมื่อเปิดการค้าเสรี พบว่า เกษตรกรบางส่วนเปลี่ยนความคิดที่จะไม่ทำการเกษตร และแรงงานในภาคการเกษตรเลือกที่จะเปลี่ยนไปเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมในเมืองมากขึ้น ส่งผลให้ค่าแรงในเมืองถูกลงเรื่อยๆ ทำให้ค่าจ้างเฉลี่ยของภาคอุตสาหกรรมลดลงถึงร้อยละ 5 ในขณะที่การปรับตัวของเกษตรกรในฟิลิปปินส์หลังการเปิดการค้าเสรีกับสหภาพยุโรป พบว่า เกษตรกรในฟิลิปปินส์ยังไม่มีปรับตัวแต่อย่างใด เนื่องจากสินค้าหลักที่เกษตรกรสามารถปลูกได้เองมีการตั้งกำแพงภาษีไว้แพงเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแข่งขันขึ้น เช่น ข้าว อ้อย และเกษตรกรหันไปปลูกสินค้าที่ส่งออกหลักๆ ของฟิลิปปินส์ เช่น น้ำมันมะพร้าว ปลาย รวมถึงผลไม้ ได้แก่ กล้วย ลิ้นจี่

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับการปรับนโยบายทางการเกษตรในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อเข้าสู่การค้าเสรี โดย Blandford and Boisvert (2004) เป็นอีกหนึ่งประเด็นที่ได้ให้ความสำคัญในการช่วยเหลือในภาคการเกษตรโดยรัฐบาลมีบทบาทสำคัญดังนี้ รัฐบาลกลางมีการให้การสนับสนุนการจัดการความเสี่ยงโดยมี Farm Service Agency (FSA) เป็นองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือในด้านให้ความรู้ ฝึกอบรม จัดหาเงินทุน การดำเนินงานต่างๆ เพื่อทำให้เกษตรกรสามารถทำรายได้จากการเกษตรเพิ่มขึ้น

จากการศึกษาผลกระทบและการปรับตัวของเกษตรกรในต่างประเทศหลังการเปิดการค้าเสรีนั้น สามารถตระหนักได้ว่าหากเกิดผลกระทบในเชิงบวกจะส่งผลที่ดีต่อภาพรวมของรายได้ และคุณภาพชีวิตที่ดีของเกษตรกรรวมไปถึงต่อประเทศชาติ แต่หากเกิดผลกระทบเชิงลบอาจส่งผลให้เกษตรกรเลิกการทำเกษตรกรรมและขายที่ดินในที่สุด ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อได้เปรียบและเสียเปรียบของแต่ละประเทศนั่นเอง จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยทำการศึกษาทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไทย เพื่อสามารถใช้เป็นพื้นฐานสนับสนุนการตัดสินใจและเป็นแนวทางในการปรับตัวให้กับเกษตรกรไทย และใช้เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ และปรับเปลี่ยนนโยบายให้เหมาะสมกับการเกษตรของไทย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกษตรกรในจังหวัดราชบุรีเป็นแห่งแรก เนื่องจากจังหวัดราชบุรีนับได้ว่ามีพื้นที่ทางการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในเขตชลประทาน อีกทั้งสินค้าการเกษตรที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ ข้าว และสินค้าทางการเกษตรหลายอย่าง มีพื้นที่อยู่ติดกับท่าเรือทวาย จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นท่าเรือสินค้าการเกษตรที่สำคัญในตลาดการค้าอาเซียน นอกจากนี้ จังหวัดราชบุรีนับว่าเป็น 1 ใน 6 จังหวัดนำร่องในการจัดทำโครงการเมืองเกษตรสีเขียว หรือ Green Agriculture City ที่เป็นยุทธศาสตร์สำคัญด้านหนึ่งของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2554) เน้นด้านการผลิตสินค้าปลอดภัยและพืชที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยสถานีวิจัยนาดีราชบุรี มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลกิจกรรมด้าน

การพัฒนา ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางการผลิตให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เป้าหมาย 2,300 ราย ครอบคลุมพื้นที่ 23,000 ไร่ ซึ่งกระจายอยู่ในพื้นที่ 10 อำเภอของจังหวัดราชบุรี สำหรับโครงการ “เมืองเกษตรสีเขียว” โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกับ 13 หน่วยงานคัดเลือก 6 จังหวัดนำร่องที่มีศักยภาพด้านการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออก ซึ่งในแต่ละจังหวัดจะมีสินค้าเกษตรที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะภูมิประเทศ โดยมีการนำร่องใน 6 จังหวัด ที่มีความเชื่อมโยงกับการเปิดประชาคมอาเซียน (AEC) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความโดดเด่นในการผลิตสินค้าเกษตรเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ภาคเกษตรของประเทศไทย ได้ใช้ศักยภาพและข้อได้เปรียบ รวมทั้งโอกาสในการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร สร้างความมั่นคงทางอาหารและมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการผลิต ส่งผลให้ภาคการเกษตรของไทยมีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่ความเป็นศูนย์กลางทางการค้า การลงทุน และคมนาคมขนส่งการเกษตรเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านและนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทัศนคติของเกษตรกรในประเทศที่เข้าสู่เขตการค้าเสรีย่อมมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะประเทศที่พึ่งพาอุตสาหกรรมการเกษตรเป็นหลัก สืบเนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยชิ้นแรกที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของเกษตรกรเมื่อเข้าสู่เขตการค้าเสรี (ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน) ดังนั้นตัวแปรของทัศนคติจึงมาจากการสัมภาษณ์เบื้องต้นของการทำวิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการศึกษาไปยังประเทศที่มีการเปิดการค้าเสรี เช่น การปลูกข้าวโพดในประเทศเม็กซิโก เมื่อเปิดการค้าเสรี โดย Levy and Wijnbergen (1992) การค้าเสรีระหว่างฟิลิปปินส์ สำหรับสหภาพยุโรปในงานวิจัยของ Briones and Galang (2014) การศึกษาเกี่ยวกับการปรับนโยบายทางการเกษตรในประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อเข้าสู่การค้าเสรี โดย Blandford and Boisvert (2004) ในการพิจารณาถึงข้อดี ข้อเสียเกี่ยวกับนโยบายการช่วยเหลือเกษตรกรไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในส่วนของการศึกษาทางเลือกการปรับตัวของเกษตรกรผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบตัว *Q-Methodology ซึ่งผลที่ได้ก็นั้นปรากฏอยู่ในงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ระเบียบวิธีการศึกษา

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี ที่ขึ้นทะเบียนการเกษตรรายแปลง จำนวน 57,498 คน (ที่มา: สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 2 จังหวัดราชบุรี)

ขนาดตัวอย่างสำหรับงานวิจัยนี้ กำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนของการประมาณสัดส่วนในประชากรมีค่าไม่เกิน 5% หรือ 0.05 ด้วยความเชื่อมั่น 95% และกำหนด p^* มีเป็น 50% หรือ 0.50 ดังนั้น เมื่อทำการสุ่มแบบไม่ใส่คืน (Without replacement) ได้ขนาดตัวอย่างเป็น 382 คน ผู้วิจัยกำหนดการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม 2 ชั้น (Two-Stage Cluster Random Sampling) โดยสุ่ม

* ดุรายละเอียดเพิ่มเติมได้จากงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การปรับตัวและทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี (อยู่ระหว่างการดำเนินการ)
หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจอาเซียน คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

อำเภอในจังหวัดราชบุรี จำนวน 4 อำเภอ จากนั้นแต่ละอำเภอที่ตกเป็นตัวอย่างสุ่มพื้นที่โดยการสุ่มพิกัดด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยขนาดตัวอย่างจัดสรรตามสัดส่วนประชากร

ขั้นที่ 1 สุ่มอำเภอในจังหวัดราชบุรี จำนวน 4 อำเภอ โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้แก่ อำเภอเมืองราชบุรี บ้านโป่ง โพธาราม และปากท่อ

ขั้นที่ 2 สุ่มเกษตรกร (ชาวนา) ในแต่ละอำเภอ ที่สุ่มได้ด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรรายแปลง และขนาดตัวอย่างในอำเภอที่สุ่มได้

พื้นที่/อำเภอที่สุ่มได้	จำนวนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรรายแปลง (ราย)	ร้อยละ	ขนาดตัวอย่าง (คน)
เมืองราชบุรี	9,188	26.97	103
บ้านโป่ง	9,890	29.03	111
โพธาราม	9,981	29.29	112
ปากท่อ	5,013	14.71	56
รวม	34,072	100.00	382

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดำเนินการวิจัยโดยใช้คำถามปลายเปิด (Open-ended Question) งานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามมีประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลด้านพื้นฐานสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี ประกอบด้วยข้อคำถาม 14 ข้อ ดังนี้ เพศ อายุ สถานะ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยจากการทำนา/ปี รายได้เฉลี่ยจากอาชีพอื่น/ปี จำนวนพื้นที่ทำนา ประสบการณ์ในการทำอาชีพเกษตรกรผู้ปลูกข้าว พื้นที่ทำนา/อำเภอ ระบบชลประทาน ลักษณะการทำนา จำนวนการเข้าอบรมในอาชีพเกษตรกรผู้ปลูกข้าว/ปี ความถี่ในการคิดค้นกระบวนการแบบใหม่เพื่อลดต้นทุน และเพิ่มผลผลิต บทบาทของผู้นำในชุมชนมีผลต่อการตัดสินใจ

ส่วนที่ 2 ทักษะคิด และทางเลือกในการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรีต่อการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

การวัดประสิทธิภาพของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทั้ง 2 ส่วน เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ เพื่อขอคำแนะนำและทำการทดสอบแบบสอบถาม (Pre-test) จำนวน 40 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยพิจารณาความสอดคล้องภายในของเครื่องมือ (Internal consistency) ตามสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ทักษะคิดในด้านผลกระทบทางบวก มีค่า .707 และทักษะคิดในด้านผลกระทบทางลบ มีค่า .722 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ คือมีค่าไม่ต่ำกว่า .50

การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติ

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี ที่ขึ้นทะเบียนการเกษตร รายแปลง จำนวน 382 คน จากประชากรทั้งหมด 57,498 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำแบบสอบถามมาดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลจากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปบันทึกและประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานค่าเฉลี่ยระดับทัศนคติจำแนกตามทางเลือก โดยใช้สถิติอ้างอิง ได้แก่ t-test

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่าง

จากการเก็บข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไทย ในจังหวัดราชบุรี ในอำเภอเมืองราชบุรี บ้านโป่ง โพธาราม และปากท่อ จำนวน 382 คน การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน จำนวน 202 คน รองลงมาคือเลือกทำนาในลักษณะเดิม จำนวน 180 คน โดยสามารถวิเคราะห์ลักษณะส่วนบุคคลตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรีที่ตอบแบบสอบถาม มีการเลือกทำนาในลักษณะเดิมทั้งหมด 180 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 114 คน (ร้อยละ 63.33) เป็นเพศชาย จำนวน 66 คน (ร้อยละ 36.67) ในส่วนของการเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน เป็นเพศหญิง จำนวน 107 คน (ร้อยละ 52.97) และเป็นเพศชาย จำนวน 95 คน (ร้อยละ 47.03) โดยที่เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เลือกทำนาในลักษณะเดิม และเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน มีอายุระหว่าง 51-60 ปี (ร้อยละ 34.44 และร้อยละ 35.15 ตามลำดับ) รองลงมาคือมีอายุ ระหว่าง 41-50 ปี (ร้อยละ 22.78 และร้อยละ 26.73 ตามลำดับ) สำหรับสถานะภาพสมรส พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เลือกทำนาในลักษณะเดิม และเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน ส่วนใหญ่มีสถานะสมรส (ร้อยละ 85.56 และร้อยละ 80.56 ตามลำดับ) รองลงมาคือผู้ที่โสดมีการเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน (ร้อยละ 14.36) มากกว่าผู้ที่โสดและทำนาในลักษณะเดิม (ร้อยละ 10.55)

ในส่วนระดับการศึกษา เกษตรกรที่เลือกทำนาในลักษณะเดิม และเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 87.77 และร้อยละ 74.25 ตามลำดับ) รองลงมาคือมีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมปลายหรือเทียบเท่า (ร้อยละ 6.67 และร้อยละ 9.41 ตามลำดับ) เฉลี่ยจำนวนการศึกษาของเกษตรกร 6.03 ปี โดยที่เกษตรกรที่เลือกทำนาในลักษณะเดิม และเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน ส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำนาไม่เกิน 100,000 บาทต่อปี (ร้อยละ 60.00 และร้อยละ 66.33 ตามลำดับ) รองลงมาคือ มีรายได้จากการทำนา 100,001-200,000 บาทต่อปี (ร้อยละ 26.67 และร้อยละ 24.26 ตามลำดับ) เฉลี่ยรายได้จากการทำนาต่อปี 109,802.88 บาท นอกจากนี้เกษตรกรที่เลือกทำนาในลักษณะเดิมนั้นไม่มีรายได้จากอาชีพอื่นเลย (ร้อยละ 54.44) ส่วนเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน ส่วนใหญ่จะมีรายได้จากอาชีพอื่น ไม่เกิน 100,000 บาทต่อปี (ร้อยละ 56.93) เฉลี่ยรายได้ที่ได้จากอาชีพอื่น 31,479.49 บาทต่อปี

สำหรับจำนวนพื้นที่ทำนานั้น พบว่า เกษตรกรที่เลือกทำนาในลักษณะเดิม และเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือ ผสมผสาน ส่วนใหญ่มีจำนวนพื้นที่ทำนาระหว่าง 11-30 ไร่ (ร้อยละ 43.89 และร้อยละ 48.51 ตามลำดับ) รองลงมาคือมีพื้นที่ทำนาไม่เกิน 10 ไร่ (ร้อยละ 37.22 และร้อยละ 36.63 ตามลำดับ) เฉลี่ยมีจำนวนพื้นที่ทำนาคือ 19.72 ไร่ โดยเกษตรกรที่เลือกทำนาในลักษณะเดิม และเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน มีประสบการณ์ในการทำนาแตกต่างกัน โดยเกษตรกรที่เลือกทำนาในลักษณะเดิม ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำนาระหว่าง 31-40 ปี (ร้อยละ 21.11) ส่วนเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำนาระหว่าง 11-20 ปี (ร้อยละ 23.76) เฉลี่ยประสบการณ์ทำนาของเกษตรกร 27.65 ปี นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรที่มีเขตพื้นที่ทำนาต่างอำเภอมีการเลือกทำนาในลักษณะเดิม และเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน มีความแตกต่างกัน โดยเกษตรกรที่เลือกทำนาในลักษณะเดิม ส่วนใหญ่มีเขตพื้นที่ทำนาในอำเภอบ้านโป่ง (ร้อยละ 41.66) ส่วนเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน ส่วนใหญ่มีเขตพื้นที่ทำนาในอำเภอเมืองราชบุรี และโพธาราม (ร้อยละ 36.14 เท่ากัน)

สำหรับระบบชลประทาน พบว่า เกษตรกรที่เลือกทำนาในลักษณะเดิม และเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือ ผสมผสาน ส่วนใหญ่อยู่ในเขตชลประทาน (ร้อยละ 88.89 และร้อยละ 82.67 ตามลำดับ) รองลงมา คือ ผู้ที่ทำนานอกเขตชลประทาน มีการเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสานมากกว่าเลือกทำนาในลักษณะเดิม โดยที่เกษตรกรที่เลือกทำนาในลักษณะเดิม และเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน ส่วนใหญ่มีลักษณะการทำนาแบบผสมผสานระหว่างใช้และไม่ใช้สารเคมี (ร้อยละ 51.11 และร้อยละ 64.36 ตามลำดับ) รองลงมาคือทำนาโดยใช้สารเคมีเพียงอย่างเดียว (ร้อยละ 45.56 และร้อยละ 23.76 ตามลำดับ) ส่วนที่เหลือ พบว่า เกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน (ร้อยละ 11.88) มีลักษณะการทำนาแบบไม่ใช้สารเคมี มากกว่า เกษตรกรที่เลือกทำนาในลักษณะเดิม (ร้อยละ 3.33) นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรที่เลือกทำนาในลักษณะเดิม และเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน ส่วนใหญ่มีการเข้าอบรมไม่เกิน 2 ครั้งต่อปี (ร้อยละ 53.33 และร้อยละ 43.07 ตามลำดับ) รองลงมา พบว่า เกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน มีการเข้าอบรม 3-5 ครั้งต่อปี (ร้อยละ 29.70) ในขณะที่ (ร้อยละ 23.89) ของเกษตรกรที่เลือกทำนาในลักษณะเดิมยังไม่เคยเข้าอบรมเกี่ยวกับอาชีพชาวนาเลย

เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เลือกทำนาในลักษณะเดิม และเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน มีการคิดค้นกระบวนการแบบใหม่ที่แตกต่างกัน โดยเกษตรกรที่เลือกทำนาในลักษณะเดิม ส่วนใหญ่ยังไม่เคยคิดค้นกระบวนการแบบใหม่เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตแต่พยายามศึกษาอยู่ (ร้อยละ 31.67) และรองลงมา คือ ยังไม่เคยคิดค้นเลย (ร้อยละ 28.89) ในขณะที่เกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน ส่วนใหญ่ มีการทดลองคิดค้นกระบวนการแบบใหม่เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตแล้วในบางฤดูกาล (ร้อยละ 32.18) และรองลงมาคือ ยังไม่เคยคิดค้นกระบวนการแบบใหม่เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตแต่พยายามศึกษาอยู่ (ร้อยละ 29.21) และยังพบว่า เกษตรกรที่เลือกทำนาในลักษณะเดิม และเลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน ส่วนใหญ่เห็นว่าผู้นำชุมชนมีผลในการตัดสินใจในการทำนา (ร้อยละ 55.00 และร้อยละ 59.90 ตามลำดับ) ในขณะที่เกษตรกรส่วนที่เหลือ นั้นเห็นว่าผู้นำชุมชนไม่ได้มีผลในการตัดสินใจในการทำนา (ร้อยละ 45.00 และร้อยละ 40.10 ตามลำดับ)

2. ทางเลือกในการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี

ผลการวิเคราะห์ทางเลือกในการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรีเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ทางเลือกในการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี เมื่อเข้าสู่ประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน

ทางเลือกในการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ทำนาปลูกข้าวในลักษณะเดิม	180	47.12
2. ปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน	202	52.88
รวม	382	100.00

การปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรีเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จากตารางที่ 2 ส่วนใหญ่มีทางเลือกในการปรับตัวโดยปลูกพืชอื่นหรือผสมผสาน (ร้อยละ 52.88) และเลือกที่จะทำนาปลูกข้าวในลักษณะเดิม (ร้อยละ 47.12)

3. ระดับทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี

ผลการวิเคราะห์ระดับทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรีเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปรากฏดังตารางที่ 3 ถึงตารางที่ 5

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับทัศนคติในเชิงบวกของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี เมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ระดับทัศนคติในเชิงบวก	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ทำนา ลักษณะเดิม		ปลูกพืชชนิดอื่น หรือผสมผสาน		t-test	p-value*
			$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้ชาวนาไทยมีโอกาสและช่องทางในการขายข้าวได้มากขึ้น								
เห็นด้วยน้อยที่สุด	53	13.87	3.37	1.561	3.67	1.194	-2.098	.0185
เห็นด้วยน้อย	24	6.28						
เห็นด้วยปานกลาง	107	28.01						
เห็นด้วยมาก	63	16.49						
เห็นด้วยมากที่สุด	135	35.35						
2. การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้ชาวนาไทยซื้อเทคโนโลยีการเกษตร เช่น รถไถนา รถเกี่ยวข้าว เครื่องสีข้าว และปุ๋ยเคมีได้ถูกลง								
เห็นด้วยน้อยที่สุด	78	20.42	3.06	1.531	3.32	1.334	-1.768	.039
เห็นด้วยน้อย	39	10.21						
เห็นด้วยปานกลาง	85	22.25						
เห็นด้วยมาก	91	23.82						
เห็นด้วยมากที่สุด	89	23.30						

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ระดับทัศนคติในเชิงบวก	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ทำนา ลักษณะเดิม		ปลูกพืชชนิดอื่น หรือผสมผสาน		t-test	p-value*
			$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
3. การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้ชาวนาไทยต้องพัฒนาความสามารถในการทำนาให้มีคุณภาพมากขึ้น เพื่อแข่งกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เวียดนาม พม่า ลาว								
เห็นด้วยน้อยที่สุด	17	4.45	4.24	1.266	4.53	.835	-2.661	.004
เห็นด้วยน้อย	18	4.71						
เห็นด้วยปานกลาง	16	4.19						
เห็นด้วยมาก	77	20.16						
เห็นด้วยมากที่สุด	254	66.49						
4. การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้ชาวนาไทยจ้างแรงงานต่างด้าวได้ในราคาถูกลง เนื่องจากแรงงานต่างด้าวจะหลั่งไหลเข้ามาทำงานในไทยมากขึ้น								
เห็นด้วยน้อยที่สุด	98	25.65	2.64	1.501	2.95	1.404	-2.017	.022
เห็นด้วยน้อย	82	21.47						
เห็นด้วยปานกลาง	72	18.85						
เห็นด้วยมาก	57	14.92						
เห็นด้วยมากที่สุด	73	19.11						

* หมายถึง ค่า p-value ของการทดสอบสมมติฐานทางเดียว

ผลการศึกษาระดับทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรีมีระดับทัศนคติในด้านผลกระทบเชิงบวกต่ออาชีพชาวนาไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 3 พบว่า

ทัศนคติในด้านผลกระทบเชิงบวกเรื่องที่ทำให้ชาวนาไทยมีโอกาสและช่องทางในการขายข้าวได้มากขึ้น ส่วนใหญ่มีระดับทัศนคติเห็นด้วยมากที่สุด (ร้อยละ 35.35) ซึ่งทัศนคติของเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) ในขณะที่ทัศนคติของเกษตรกรที่ปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$) ในการทดสอบสมมติฐานความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่า ค่าสถิติ t เป็น -2.098 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน มีระดับทัศนคติต่อเรื่องนี้มากกว่าเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p-value < 0.05)

สำหรับทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องที่ทำให้ชาวนาไทยซื้อเทคโนโลยีการเกษตรเช่น รถไถนา รถเกี่ยวข้าว เครื่องสีข้าว และปุ๋ยเคมีได้ถูกลง ส่วนใหญ่มีระดับทัศนคติเห็นด้วยมาก (ร้อยละ 23.82) ซึ่งทัศนคติของเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.06$) และทัศนคติของเกษตรกรที่ปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสานก็อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$) ในการทดสอบสมมติฐานความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่า ค่าสถิติ t เป็น -1.768 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน มีระดับทัศนคติต่อเรื่องนี้มากกว่าเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p-value < 0.05)

ในส่วนของทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องที่ทำให้ชาวนาไทยต้องพัฒนาความสามารถในการทำนาให้มีคุณภาพมากขึ้น เพื่อแข่งกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เวียดนาม พม่า ลาว ส่วนใหญ่มีระดับทัศนคติเห็นด้วยน้อยที่สุด (ร้อยละ 25.65) ซึ่งทัศนคติของเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$) และทัศนคติของเกษตรกรที่ปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสานก็อยู่ในระดับมากที่สุด

($\bar{X} = 4.53$) ในการทดสอบสมมติฐานความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่า ค่าสถิติ t เป็น -2.661 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสานมีระดับทัศนคติต่อเรื่องนี้มากกว่าเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} < 0.005$)

นอกจากนี้ทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องที่ทำให้ชาวนาไทยจ้างแรงงานต่างด้าวได้ในราคาถูกเนื่องจากแรงงานต่างด้าวจะหลังไหลเข้ามาทำงานมากขึ้น ส่วนใหญ่มีระดับทัศนคติเห็นด้วยมากที่สุด (ร้อยละ 66.49) ซึ่งทัศนคติของเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.64$) และทัศนคติของเกษตรกรที่ปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสานก็อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.95$) ในการทดสอบสมมติฐานความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่า ค่าสถิติ t เป็น -2.017 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน มีระดับทัศนคติต่อเรื่องนี้มากกว่าเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} < 0.05$)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ระดับทัศนคติในเชิงลบของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี
เมื่อเข้าสู่ประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน

ระดับทัศนคติ ในเชิงลบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ทำนาลักษณะ เดิม		ปลูกพืชชนิดอื่น หรือผสมผสาน		t-test	p-value*
			$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้ชาวนาไทยขายข้าวได้กำไรลดลง เนื่องจากข้าวไทยมีต้นทุนสูง และมีผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้าน								
เห็นด้วยน้อยที่สุด	33	8.64	3.80	1.455	4.05	1.173	-1.868	.0315
เห็นด้วยน้อย	32	8.38						
เห็นด้วยปานกลาง	50	13.09						
เห็นด้วยมาก	79	20.68						
เห็นด้วยมากที่สุด	188	49.21						
2. ชาวนาไทยอาจขายที่ดิน หรือเปลี่ยนใจไม่ทำนา เนื่องจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้เกิดการแข่งขันที่สูง								
เห็นด้วยน้อยที่สุด	143	37.43	2.32	1.474	2.79	1.552	-3.029	.0015
เห็นด้วยน้อย	71	18.58						
เห็นด้วยปานกลาง	43	11.26						
เห็นด้วยมาก	59	15.45						
เห็นด้วยมากที่สุด	66	17.28						
3. ชาวนาไทยเกิดปัญหาแย่งน้ำ กับโรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากอาจมีโรงงานเพิ่มขึ้นเมื่อเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน								
เห็นด้วยน้อยที่สุด	87	22.77	3.01	1.615	3.52	1.460	-3.300	.0005
เห็นด้วยน้อย	35	9.17						
เห็นด้วยปานกลาง	70	18.33						
เห็นด้วยมาก	64	16.75						
เห็นด้วยมากที่สุด	126	32.98						
4. การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนทำให้ชาวนาไทยขาดคนงานในภาคเกษตรที่อาจเปลี่ยนไป ทำอาชีพอื่นมากขึ้น								
เห็นด้วยน้อยที่สุด	59	15.45	3.31	1.514	3.70	1.328	-2.679	.004
เห็นด้วยน้อย	32	8.38						
เห็นด้วยปานกลาง	78	20.42						
เห็นด้วยมาก	80	20.93						
เห็นด้วยมากที่สุด	133	34.82						

* หมายถึง ค่า p-value ของการทดสอบสมมติฐานทางเดียว

ผลการศึกษาระดับทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรีมีระดับทัศนคติในด้านผลกระทบเชิงลบต่ออาชีพชาวนาไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 4 พบว่า

ทัศนคติในด้านผลกระทบเชิงบวกเกี่ยวกับเรื่องการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้ชาวนาไทยขายข้าวได้กำไรลดลง เนื่องจากข้าวไทยมีต้นทุนสูง และมีผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้าน ส่วนใหญ่มีระดับทัศนคติเห็นด้วยมากที่สุด (ร้อยละ 49.21) ซึ่งทัศนคติของเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) และทัศนคติของเกษตรกรที่ปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสานก็อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$) ในการทดสอบสมมติฐานความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่า ค่าสถิติ t เป็น -1.868 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน มีระดับทัศนคติต่อเรื่องนี้มากกว่าเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} < 0.05$)

สำหรับทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องชาวนาไทยอาจขายที่ดิน หรือเปลี่ยนใจไม่ทำนา เนื่องจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนทำให้เกิดการแข่งขันที่สูง ส่วนใหญ่มีระดับทัศนคติเห็นด้วยน้อยที่สุด (ร้อยละ 37.43) ซึ่งทัศนคติของเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.32$) ในขณะที่ทัศนคติของเกษตรกรที่ปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.79$) ในการทดสอบสมมติฐานความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่า ค่าสถิติ t เป็น -3.029 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน มีระดับทัศนคติต่อเรื่องนี้มากกว่าเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} < 0.005$)

ในส่วนของทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องชาวนาไทยเกิดปัญหาแย่งน้ำ กับโรงงานอุตสาหกรรมเนื่องจากอาจมีโรงงานเพิ่มขึ้นเมื่อเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ส่วนใหญ่มีระดับทัศนคติเห็นด้วยมากที่สุด (ร้อยละ 32.98) ซึ่งทัศนคติของเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.01$) ในขณะที่ทัศนคติของเกษตรกรที่ปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$) ในการทดสอบสมมติฐานความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่า ค่าสถิติ t เป็น -3.300 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน มีระดับทัศนคติต่อเรื่องนี้มากกว่าเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} = 0.005$)

นอกจากนี้ทัศนคติในด้านการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้ชาวนาไทยขาดคนงานในภาคเกษตรที่อาจเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นมากขึ้น ส่วนใหญ่มีระดับทัศนคติเห็นด้วยมากที่สุด (ร้อยละ 34.82) ซึ่งทัศนคติของเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$) ในขณะที่ทัศนคติของเกษตรกรที่ปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$) ในการทดสอบสมมติฐานความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่า ค่าสถิติ t เป็น -2.679 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน มีระดับทัศนคติต่อเรื่องนี้มากกว่าเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} < 0.005$)

สมมติฐานงานวิจัย เกษตรกรในจังหวัดราชบุรีมีระดับทัศนคติในด้านผลกระทบทางลบต่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ผลการวิเคราะห์ระดับทัศนคติของเกษตรกรในจังหวัดราชบุรีมีระดับทัศนคติในด้านผลกระทบทางลบต่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยใช้การทดสอบด้วยค่าสถิติ $t\text{-tests}$ ผลการทดสอบแสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ภาพรวมระดับทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในด้านผลกระทบเชิงบวก และเชิงลบ ต่ออาชีพชาวนาไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีต่อการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับทัศนคติ
1. ทัศนคติในด้านผลกระทบเชิงบวก	3.32	1.079	ปานกลาง
2. ทัศนคติในด้านผลกระทบเชิงลบ	3.48	.982	มาก
รวมทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว	3.40	.819	มาก
Paired t-test	-2.457		
p-value	0.014		

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี มีระดับทัศนคติในด้านผลกระทบเชิงบวก และเชิงลบต่ออาชีพชาวนาไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จากตารางที่ 5 ทัศนคติในด้านผลกระทบเชิงบวก อยู่ในระดับปานกลาง และมีทัศนคติในด้านผลกระทบเชิงลบ อยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบทัศนคติเชิงบวก เชิงลบ ปรากฏว่าเกษตรกรมีทัศนคติในด้านผลกระทบเชิงลบมากกว่าเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญ ($p\text{-value} < 0.05$)

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับทัศนคติในเชิงบวกของเกษตรกรที่ทำนาในลักษณะเดิมและที่ปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน พบว่า เกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน มีระดับทัศนคติในเชิงบวกมากกว่าเกษตรกรที่เลือกทำนาในลักษณะเดิมในทุกๆ ประเด็น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} < 0.05$) ในขณะเดียวกัน ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับทัศนคติเชิงลบ พบว่า เกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดอื่นหรือผสมผสาน มีระดับทัศนคติในเชิงบวกมากกว่าเกษตรกรที่เลือกทำนาในลักษณะเดิมในทุกๆ ประเด็น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} < 0.05$) เมื่อเปรียบเทียบทัศนคติเชิงบวก เชิงลบ ปรากฏว่าเกษตรกรมีทัศนคติในด้านผลกระทบเชิงลบมากกว่าเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญ ($p\text{-value} < 0.05$)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย เรื่อง ทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวจังหวัดราชบุรี โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อหน่วยงานภาครัฐ

1) ควรมีการปรับโครงสร้างระบบน้ำให้กับภาคเกษตรกรรม และขยายโครงการช่วยเหลือชุดสระน้ำฟรี โดยเฉพาะผู้ที่ทำการเกษตรนอกเขตชลประทาน เนื่องจากมีเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชอื่นหรือผสมผสานมากกว่าการเลือกทำนาในลักษณะเดิม จากการสัมภาษณ์ในเบื้องต้น*ยังพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีทิศทางในการปรับตัวโดยลดพื้นที่เพาะปลูกข้าวน้อยลง โดยจะมีการเลือกปลูกพืช

* อย่างไรก็ตามบทความนี้ไม่ได้นำเสนอผลการสัมภาษณ์ สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จากงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. เรื่อง การปรับตัวและทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี (อยู่ระหว่างการดำเนินการ) หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจอาเซียน คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ผสมผสาน ทดแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว แต่ก็พบปัญหาบางประการที่เกี่ยวกับการปรับตัว คือ ด้านการจัดระบบน้ำ เนื่องจากเกษตรกรไม่สามารถปลูกพืชชนิดอื่น และทำนาปรังได้เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนน้ำ

2) ระดับทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี มีระดับทัศนคติเชิงบวก อยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่าส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุดกับประเด็นที่ว่า การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนทำให้ชาวนาไทยต้องพัฒนาความสามารถในการทำนาให้มีคุณภาพมากขึ้น เพื่อแข่งกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เวียดนาม พม่า ลาว ซึ่งจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกข้าวยังพบว่า เกษตรกรมีความต้องการให้ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแก้ไขปัญหาระบบน้ำท่วมขังข้าวแดง (ข้าววัชพืช) ที่ประสบอยู่ในขณะนี้ ทำให้ประสิทธิภาพที่ต่ำคือ เมล็ดข้าวจะไม่มีหางหรือหางสั้นมาก ต้นจะสูงกว่าปกติและออกดอกก่อนเวลา โดยเมล็ดจะเริ่มร่วงหล่นตั้งแต่ระยะน้ำนม และจะเริ่มร่วงหล่นก่อนถึงเวลาเก็บเกี่ยว ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยต้องเร่งเพิ่มการวิจัยเกี่ยวล้นค่าการเกษตรโดยเฉพาะข้าวตั้งแต่การวิจัยเมล็ดพันธุ์ที่มีศักยภาพต่อการแข่งขัน

3) สำหรับระดับทัศนคติเชิงลบ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่าเกษตรกรเห็นด้วยมากที่สุดกับประเด็นที่ว่า การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนทำให้ชาวนาไทยขายข้าวได้กำไรลดลง เนื่องจากข้าวไทยมีต้นทุนสูง และมีผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้นควรมีการร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานรัฐ และเอกชน รวมถึงให้ความรู้กับ Smart Farmer** เพื่อส่งผ่านความรู้แก่เกษตรกรเรื่องการลดต้นทุน เนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่างส่งผลให้ต้นทุนสูงและผลผลิตต่ำ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับสหกรณ์การเกษตร

ควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าการเกษตรเพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ช่วยเหลือเกษตรกรที่มีการรวมกลุ่มกันผลิตสินค้าที่สร้างมูลค่าเพิ่มจนกลายเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นหรือชุมชน ตัวอย่างเช่น การทำเส้นขนมจีนจากข้าวชนิดต่างๆ สหกรณ์การเกษตรอาจมีการสนับสนุนเครื่องมือแบ่ง เครื่องทำเส้นขนมจีนอบแห้ง รวมถึงเครื่องบรรจุภัณฑ์เข้ามาช่วยสร้างมาตรฐานให้สินค้าเหล่านี้สามารถนำไปจำหน่ายได้ทั้งในและต่างประเทศ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกร

ปัจจุบันรัฐบาลมีการส่งเสริมการจัดทำบัญชีให้กับเกษตรกร แต่จากการสำรวจยังพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่หลายครัวเรือนยังไม่สามารถทำบัญชีได้ด้วยตนเอง ทำให้ไม่สามารถควบคุมบัญชีรายจ่ายได้ และไม่ทราบรายได้ที่แท้จริง จึงส่งผลให้เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาขาดทุนสะสม ดังนั้นเพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรทั้งทางตรง และทางอ้อม เกษตรกรควรมีการจัดการเกี่ยวกับระบบบัญชีรายรับ รายจ่ายในการเกษตรแต่ละฤดูกาลอย่างสม่ำเสมอ

** Smart Farmer หมายถึง บุคคลที่มีความภูมิใจในการเป็นเกษตรกร มีความรอบรู้ในระบบการผลิตด้านการเกษตร แต่ละสาขา มีความสามารถในการวิเคราะห์ เชื่อมโยงและบริหารจัดการการผลิตและการตลาด โดยใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ คำนึงถึงคุณภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภค สังคมและสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). *คู่มือการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer*. กรุงเทพฯ: คณะทำงานขับเคลื่อนนโยบาย กรมส่งเสริมการเกษตร.
- วันเพ็ญ ทับทิมแก้ว. (อยู่ระหว่างการดำเนินการ). *การปรับตัวและทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดราชบุรี*. กรุงเทพฯ: คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
- สำนักงานจังหวัดราชบุรี. (2556). *ข้อมูลทั่วไปจังหวัดราชบุรี*. สืบค้นเมื่อ 8 ตุลาคม 2557, จาก <http://103.28.101.10/briefprovince/filedoc/70000000.pdf>
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. (2554). *ข้าวเกษตรรายวัน*. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2558, จาก http://www.acfs.go.th/read_news.php?id=12327&ntype=09
- สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 2 จ.ราชบุรี. (2557). *ข้อมูลขึ้นทะเบียนเกษตรกรรายแปลง*. สืบค้นเมื่อ 8 ตุลาคม 2557, จาก http://www.wdoae.doe.go.th/wp2013/?page_id=1593
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2557). *ข้อมูลการผลิตสินค้าเกษตร*. สืบค้นเมื่อ 8 ตุลาคม 2557, จาก http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=13577
- สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. (2558). *สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี 2558*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 2 จ.ราชบุรี. (2557). *ข้อมูลขึ้นทะเบียนเกษตรกรรายแปลง*. สืบค้นเมื่อ 8 ตุลาคม 2557, จาก http://www.wdoae.doe.go.th/wp2013/?page_id=1593
- Blandford, D. & Boisvert, R. N. (2004). *U.S. Policy for Agricultural Adjustment*. Philadelphia: International Agricultural Trade Research Consortium.
- Briones, R. M. & Galang, I. M. R. (2014). *Prospects for a Philippines-European Union Free Trade Agreement: Implications for Agriculture*. Makati: Philippine Institute for Development Studies.
- Levy, S. & Wijnbergen, S. V. (1992). *Mexican Agriculture in The Free Trade Agreement: Transition Problems in Economic*. Paris: Developing Country Agriculture and International Economic Trends: OECD Development Centre.